

Prólogo

Patrimonio y museos locales, una publicación necesaria para la gestión de nuestros centros

Pauline Chaboussou*, Jordi Abella**, Jorge Mur***,
Cristina Aguirre****¹

En octubre de 2008 nació la red de cooperación transfronteriza PATRIM. Su objetivo era crear un entorno permanente de colaboración, apoyo, intercambio de experiencias y buenas prácticas entre museos, ecomuseos y centros de interpretación pirenaicos. Desde entonces hasta hoy, y tras más de 12 años de trabajo, lo que se inició como un primer proyecto cargado de ilusión pero también con muchas incertezas, se ha convertido en una realidad estable y sólida. La red, que inicialmente contaba con nueve equipamientos y centros, fue creciendo, sumándose nuevos museos porque creían firmemente en la cooperación como una de las mejores estrategias para preparar el futuro. Un futuro que se plantea complejo y difícil de predecir. Por tanto, en todos estos años se han desarrollado interesantes acciones y productos conjuntos. Entre otros están: la organización de exposiciones itinerantes; la elaboración de estudios y planificaciones en el ámbito del turismo; acciones en la mejora en la accesibilidad física, cognitiva, económica, cultural y social a los centros; la edición de publicaciones y promociones conjuntas; acciones de intercambio entre técnicas y técnicos de los centros o entre estos/as y la población de proximidad (como escolares o asociaciones); creación de instrumentos de gestión compartidos; o, para concluir, la organización de espacios de debate, reflexión y discusión para adaptar estos equipamientos a las nuevas realidades y demandas sociales. Todas esas acciones han sido necesarias para que los centros patrimoniales sigan siendo útiles para la población y el desarrollo territorial pirenaico.

¹ Communauté de Communes Couserans-Pyrénées* / Ecomuseu de les Valls d'Àneu** / Espacio Pirineos*** / K6 Gestión Cultural, Caserío-Museo Igartubeiti****

El desarrollo de esta red ha sido posible gracias a las ayudas del programa Operativo de Cooperación Territorial España-Francia-Andorra (INTERREG-POCTEFA). Así, la red obtuvo una ayuda de ese programa para el periodo 2010-2012. Posteriormente, en el 2014, volvió a hacerse con otro proyecto INTERREG-POCTEFA, esta vez denominado PATRIM II, que permitió dar un importante paso en la evolución de esta red transfronteriza. En este caso, el objetivo principal fue su consolidación y la creación de una plataforma estable de trabajo, totalmente articulada y que fuera más allá de una simple cooperación puntual. Se consiguió un mayor grado de compromiso y de cohesión entre los miembros de la red. Se realizaron viajes conjuntamente para conocer ejemplos de buenas prácticas, y se llevaron a cabo estudios de público que nos ayudaron a focalizar mejor las estrategias para ser más accesibles a todo tipo de colectivos y empezamos a explorar el ámbito del patrimonio cultural como un buen instrumento de desarrollo local y económico para los Pirineos. Finalmente, en el 2018 conseguimos dar el paso definitivo en la consolidación de la red con un nuevo proyecto INTERREG-POCTEFA, en este caso denominado PATRIM+ (Red Pirenaica de Centros de Patrimonio e Innovación Rural). Esto ha supuesto que nuevos socios se hayan incorporado a la red y que ésta se haya ampliado a otros territorios de los Pirineos en los que anteriormente no estaba presente. La red está integrada por la Communauté de Communes Couserans-Pyrénées, el Consorci Ecomuseu de les Valls d'Àneu; el Ayuntamiento de Ayerbe, la Commune de Beudéan, la Comarca del Somontano de Barbastro, el Syndicat Mixte du Musée de l'Aurignacien, el Ayuntamiento de Graus, K6 Gestión Cultural / Caserío-Museo Igartubeiti, el Centre d'Estudis del Patrimoni Arqueològic de la Prehistòria. Universitat Autònoma de Barcelona, la Comarca Hoya de Huesca /Plana de Huesca, y la Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea.

Este tercer proyecto, en el que nos encontramos actualmente y que enmarca el manual que estamos presentando, aporta, como decíamos, una importante novedad. Además de los ecomuseos, museos y centros patrimoniales existentes, en esta última fase, se han incorporado nuevas instituciones científicas y sociales que tienen también como uno de sus ejes de trabajo principal la conservación, gestión y dinamización del patrimonio local de los Pirineos. Este es el caso de las universidades que por primera vez se integran plenamente en la red PATRIM, no como asesores puntuales, tal y como había pasado en fases anteriores, sino como socios y miembros activos y de pleno

derecho. Esta incorporación nos ha permitido abrir nuevos escenarios de colaboración estratégica muy potente y de largo recorrido. Por primera vez en la gestión patrimonial de los Pirineos, se crean conexiones entre el mundo de la gestión local y técnica, muchas veces de base municipal o comarcal, con el mundo del conocimiento, de la teorización y de la conceptualización de la universidad. Esta combinación abre un nuevo marco estructural que permite un interesante acercamiento entre dos sectores que, por desgracia, tradicionalmente habían tenido poco contacto y diálogo.

En este sentido, y aprovechando esta alianza estratégica entre museos y universidad, PATRIM+ plantea la elaboración de un instrumento de gestión, en forma de manual y de fácil acceso, como una de las acciones más visible del proyecto. Elaborado por diferentes especialistas en la gestión patrimonial y en museos, esta publicación busca ayudar y acompañar a los/as técnicos y gestores que trabajan, muchas veces de forma aislada y sin marcos de referencia, en la primera línea de la conservación, puesta en valor, gestión y dinamización del patrimonio material o inmaterial, cultural o natural. Esta publicación tiene, pues, como objetivo principal ayudarnos a afrontar los actuales y futuros retos culturales, sociales y económicos de la gestión patrimonial de los Pirineos, pero perfectamente aplicable también a otras zonas rurales y de montaña de Europa.

En definitiva, este manual quiere convertirse en una publicación de referencia y de apoyo, incluso de cabecera nos atreveríamos a decir, para todas aquellas personas que ven en la salvaguarda sostenible de los recursos patrimoniales locales, y en su gestión compartida y colaborativa, uno de los principales instrumentos endógenos de futuro de los que dispone el territorio pirenaico.

Avant-propos

Patrimoine et musées locaux, un ouvrage nécessaire pour la gestion de nos centres

Pauline Chaboussou*, Jordi Abella**, Jorge Mur***,
Cristina Aguirre****¹

Le réseau de coopération transfrontalière PATRIM a vu le jour en octobre 2008. L'objectif était de créer un cadre permanent de collaboration, de soutien, d'échange d'expériences et de bonnes pratiques entre musées, écomusées et centres d'interprétation du patrimoine pyrénéens. Après plus de 12 ans de travail, ce projet plein d'espoir, mais aussi d'incertitudes, est devenu une réalité stable et solide. Le réseau, qui comptait initialement neuf sites, s'est développé et de nouveaux musées l'ont rejoint, parce qu'ils croient fermement que la coopération est l'une des meilleures stratégies pour préparer l'avenir - un avenir qui paraît complexe et difficile à prédire. Des activités et des réalisations conjointes intéressantes ont été développées au cours de ces années. Il s'agit notamment de l'organisation d'expositions itinérantes, de l'élaboration d'études et de plans dans le domaine du tourisme, d'actions visant à améliorer l'accessibilité physique, cognitive, économique, culturelle et sociale des centres, de l'édition de publications et de supports promotionnels, d'échanges entre les techniciens des établissements ou entre ceux-ci et la population de proximité (comme les écoliers ou les associations), de la création d'outils de gestion partagés, ou, pour finir, de l'organisation de temps de réflexion et de débat pour adapter ces équipements aux nouvelles réalités et exigences sociales. Toutes ces actions sont nécessaires pour que les centres patrimoniaux continuent d'être utiles aux habitants et au développement territorial des Pyrénées.

L'épanouissement de PATRIM a été possible grâce aux aides du programme opérationnel de coopération territoriale Espagne-France-Andorre

¹ Communauté de Communes Couserans-Pyrénées* / Ecomuseu de les Valls d'Àneu** / Espacio Pirineos*** / K6 Gestión Cultural, Caserío-Museo Igartubeiti****

(INTERREG-POCTEFA). Le réseau a obtenu un premier soutien pour la période 2010-2012. En 2014, un autre projet INTERREG-POCTEFA, appelé PATRIM II, a permis une avancée importante dans l'évolution de ce réseau transfrontalier. L'objectif principal était la consolidation d'une plateforme de travail stable, structurée et allant au-delà d'une simple coopération ponctuelle. L'engagement et la cohésion des membres du réseau ont été renforcés. Ils ont organisé des voyages d'étude pour recueillir des exemples de bonnes pratiques, réalisé des études afin d'affiner les stratégies pour être plus accessibles à tous les types de publics et commencé à reconnaître le patrimoine culturel en tant qu'outil de développement local et économique pour les Pyrénées. Enfin, en 2018, un pas décisif pour la consolidation du réseau a été franchi avec un nouveau projet INTERREG-POCTEFA, appelé PATRIM+ (Réseau Pyrénéen de Centres du Patrimoine et d'Innovation Rurale). De nouveaux partenaires ont ainsi rejoint le réseau et celui-ci s'est étendu à d'autres territoires des Pyrénées où il n'était pas présent auparavant. Le partenariat est composé de la Communauté de Communes Couserans-Pyrénées, du Consorci de l'Ecomuseu dels Valls d'Àneu, de l'Ayuntamiento d'Ayerbe, de la Commune de Beaudéan, de la Comarca du Somontano de Barbastro, du Syndicat Mixte du Musée de l'Aurignacien, de l'Ayuntamiento de Graus, de la société K6 Gestion Culturelle / Caserío-Museo Igartubeiti, du Centre d'Etude du Patrimoine Archéologique de la Préhistoire de l'Universitat Autònoma de Barcelona, de la Comarca Hoya de Huesca – Plana de Huesca, et de l'Université du Pays Basque – Euskal Herriko Unibertsitatea.

Ce troisième projet, toujours en cours et qui permet la réalisation de ce manuel, apporte une nouveauté importante. D'autres institutions scientifiques et sociales qui ont également parmi leurs axes de travail principaux la conservation, la gestion et la dynamisation du patrimoine local des Pyrénées, ont rejoint le réseau de musées, écomusées et centres patrimoniaux. C'est le cas des universités qui, pour la première fois, intègrent pleinement PATRIM, non pas pour des conseils ponctuels, comme c'était le cas auparavant, mais en tant que partenaires et membres actifs, à part entière, du réseau. Cette intégration permet d'engager de nouveaux scénarios de collaboration stratégique très forte et à long terme. Pour la première fois dans la gestion patrimoniale des Pyrénées, des liens se créent entre l'univers de l'administration locale et technique, souvent municipale ou intercommunale, et le monde de la connaissance, de la théorisation et de la conceptualisation de l'université.

Cette combinaison ouvre un nouveau cadre structurel qui permet un rapprochement intéressant entre deux secteurs qui, malheureusement, avaient traditionnellement peu de contacts et de dialogues.

Profitant de cette alliance stratégique entre musées et université, l'élaboration d'un outil de gestion, sous forme de manuel et aisément accessible, est l'une des actions les plus remarquables du projet PATRIM+. Élaborée par différents spécialistes de la gestion patrimoniale et des musées, cette publication cherche à aider et à accompagner les technicien.ne.s et responsables qui travaillent, souvent de manière isolée et sans cadre de références, en première ligne de la conservation, de la mise en valeur, de l'administration et de la dynamisation du patrimoine matériel ou immatériel, culturel ou naturel. Cet ouvrage a donc pour objectif principal d'aider à relever les défis culturels, sociaux et économiques qui se posent, à l'heure actuelle et pour le futur, pour la gestion patrimoniale des Pyrénées, mais vise aussi à être parfaitement applicable à d'autres zones rurales et de montagne d'Europe.

En définitive, ce manuel se veut une publication de référence et de soutien, un incontournable oserions-nous même dire, pour toutes les personnes qui voient dans la sauvegarde durable des ressources patrimoniales locales, et dans leur gestion partagée et collaborative, l'un des principaux instruments endogènes d'avenir dont dispose le territoire pyrénéen.

Pròleg

Patrimoni i museus locals, una publicació necessària per a la gestió dels nostres centres

Pauline Chaboussou*, Jordi Abella**, Jorge Mur***,
Cristina Aguirre****¹

L'octubre de 2008 va néixer la xarxa de cooperació transfronterera PATRIM. El seu objectiu era crear un entorn permanent de col·laboració, recolzament, intercanvi d'experiències i bones pràctiques entre museus, ecomuseus i centres d'interpretació pirinencs. Des d'aleshores fins a l'actualitat, i després de més de 12 anys de feina, el que es va iniciar com un primer projecte carregat d'il·lusió però també amb moltes incerteses, ha esdevingut una realitat estable i sòlida. La xarxa va anar creixent, incorporant nous museus que creien firmament en la cooperació com una de les millors estratègies per preparar el futur. Un futur que es planteja complex i difícil de preveure. Per tant, en tots aquests anys s'han desenvolupat interessants accions i productes conjunts. Cal esmentar, entre altres, l'organització d'exposicions itinerants; l'elaboració d'estudis i planificacions en l'àmbit del turisme; accions en la millora de l'accessibilitat física, cognitiva, econòmica, cultural i social als centres; l'edició de publicacions i promocions conjuntes; accions d'intercanvi entre tècniques i tècnics dels centres o entre aquests/es i la població de proximitat (com escolars o associacions); la creació d'instruments de gestió compartits; o, per finalitzar, l'organització d'espais de debat, reflexió i discussió per adaptar aquests equipaments a les noves realitats i demandes socials. Totes aquestes accions han estat necessàries perquè els centres patrimonials segueixin sent útils per a la població i el desenvolupament territorial pirinenc.

La consolidació d'aquesta xarxa ha estat possible gràcies a les ajudes del programa Operatiu de Cooperació Territorial Espanya-França-Andorra

¹ Communauté de Communes Couserans-Pyrénées* / Ecomuseu de les Valls d'Àneu** / Espacio Pirineos*** / K6 Gestión Cultural, Caserío-Museo Igartubeiti****

(INTERREG-POCTEFA). Així, es va obtenir una ajuda d'aquest programa per al període 2010-2012. Posteriorment, el 2014, es va aconseguir un altre projecte INTERREG-POCTEFA, aquest cop anomenat PATRIM II, que va permetre donar un important pas a l'evolució d'aquesta xarxa transfrontera. En aquest cas, l'objectiu principal va ser la seva consolidació i la creació d'una plataforma estable de treball, totalment articulada i que anés més enllà d'una simple cooperació puntual. Es va aconseguir un major grau de compromís i de cohesió entre els seus membres. Es van realitzar viatges conjuntament per conèixer exemples de bones pràctiques, i es van dur a terme estudis de públic que ens van ajudar a focalitzar millor les estratègies per ser més accessibles a tot tipus de col·lectius, i vam començar a explorar l'àmbit del patrimoni cultural com un bon instrument de desenvolupament local i econòmic per als Pirineus. Finalment, el 2018 aconseguim donar el pas definitiu a la consolidació de la xarxa amb un nou projecte INTERREG-POCTEFA, en aquest cas anomenat PATRIM+ (Xarxa Pirinenca de Centres de Patrimoni i Innovació Rural). Això ha suposat la incorporació de nous socis a la Xarxa i que aquesta s'hagi estès a altres territoris del Pirineu en els quals anteriorment no estava present. La xarxa està integrada per la Communauté de Communes Couserans-Pyrénées, el Consorci Ecomuseu de les Valls d'Àneu; l'Ajuntament d'Ayerbe, la Commune de Beudéan, la Comarca del Somontano de Barbastre, el Syndicat Mixte du Musée de l'Aurignacien, l'Ajuntament de Graus, K6 Gestió Cultural / Caserío-Museo Igartubeiti, el Centre d'Estudis del Patrimoni Arqueològic de la Prehistòria. Universitat Autònoma de Barcelona, la Comarca Foia d'Osca/Plana d'Osca, i la Universitat del País Basc/Euskal Herriko Unibertsitatea.

Aquest tercer projecte, en el qual ens trobem actualment i que emmarca el manual que estem presentant, aporta una important novetat. A més d'ecomuseus, museus i centres patrimonials, com a membres de la xarxa s'han incorporat noves institucions científiques i socials que també tenen com un dels seus eixos de treball principal la conservació, la gestió i la dinamització del patrimoni local del Pirineu. Aquest és el cas de les universitats que per primera vegada s'integren plenament a la xarxa PATRIM, no com a assessors puntuals, com havia succeït en fases anteriors, sinó com a socis i membres actius i de ple dret. Aquesta incorporació ens ha permès obrir nous escenaris de col·laboració estratègica molt potent i de llarg recorregut. Per primera vegada en la gestió patrimonial dels Pirineus, es creen connexions entre el món

de la gestió local i tècnica, moltes vegades de base municipal o comarcal, amb el món del coneixement, de la teorització i de la conceptualització de la universitat. Aquesta combinació obre un nou marc estructural que permet un interessant apropament entre dos sectors que, per desgràcia, tradicionalment havien tingut poc contacte i diàleg.

En aquest sentit, i aprofitant aquesta aliança estratègica entre museus i universitats, PATRIM+ planteja l'elaboració d'un instrument de gestió, en forma de manual i de fàcil accés, com una de les accions més visibles del projecte. Elaborat per diferents especialistes en la gestió patrimonial i en museus, aquesta publicació cerca ajudar i acompanyar els/les tècnics/tècniques i gestors/gestores que treballen, moltes vegades de forma aïllada i sense marcs de referència, a la primera línia de la conservació, posada en valor, gestió i dinamització del patrimoni material o immaterial, cultural o natural. Aquesta publicació té, doncs, com objectiu principal ajudar-nos a afrontar els actuals i futurs reptes culturals, socials i econòmics de la gestió patrimonial dels Pirineus, però és perfectament aplicable també a altres zones rurals i de muntanya d'Europa.

En definitiva, aquest manual vol esdevenir una publicació de referència i de recolzament, inclús de capçalera ens atreviríem a dir, per a totes aquelles persones que veuen en la protecció sostenible dels recursos patrimonials locals, i en la seva gestió compartida i col·laborativa, un dels principals instruments endògens de futur dels quals disposa el territori pirinenc.

Hitzaurrea

Tokiko ondarea eta museoak, beharrezko argitalpena gure guneak kudeatzeko

Pauline Chaboussou*, Jordi Abella**, Jorge Mur***,
Cristina Aguirre****¹

2008ko urrian PATRIM mugaz gaindiko lankidetzaren sarea sortu zen. Helburua, Pirinioetako museoen, ekomuseoen eta interpretazioen arteko lankidetzaren, laguntzaren, esperientzia-trukeen eta jardunbide egokien ingurune iraunkorra sortzea zen. Ordutik hona, eta 12 urte lanean iraun ondoren, hasiera batean ilusioz betetako eta, aldi berean, zalantza askoko proiektu hura, errealitate iraunkor eta sendo bilakatu da. Sareak bederatzi ekipamendu eta zentro zituen hasieran, eta hazten joan da. Beste museo batzuk gehitu dira; berri horiek, lankidetzaren, etorkizuna prestatzeko estrategiarik egokienetako bat dela, uste dutelako argi eta garbi. Estrategia hori egokitzen jotzen da etorkizuna konplexua eta aurreikusteko zaila delako. Beraz, urte hauetan ekintza eta produktu interesgarriak garatu dituzte elkarrekin. Besteak beste: erakusketa ibiltariak antolatzea; turismo arloan plangintzak eta ikerketak burutzea; guneen irisgarritasun fisikoa, kognitiboa, ekonomikoa, kulturala eta soziala hobetzea; argitalpenak eta promozio bateratuak gauzatzea; jarduerak partekatzea guneetako teknikarien artean edo horien eta hurbileko herritarren artean (hala nola eskolakoak edo elkartekoak); kudeaketa-tresna partekatuak sortzea; edo, bukatzeko, eztabaidarako eta hausnarketarako guneak antolatzea, azpiegiturak errealitate eta gizarte eskaera berrietara egoki daitezkeen. Jarduera horiek guztiak beharrezkoak izan dira ondare-guneek baliagarriak izaten jarrai dezaten Pirinioetako biztanleriarentzat eta lurralde-garapenerako.

Sare honen garapena posible izan da INTERREG-POCTEFA Espainia-Frantzia-Andorra Lurralde Lankidetzaren Programa Eragilearen laguntzei esker.

¹ Communauté de Communes Couserans-Pyrénées* / Ecomuseu de les Valls d'Àneu** / Espacio Pirineos*** / K6 Gestión Cultural, Caserío-Museo Igartubeiti****

Sareak programa horren diru-laguntza lortu zuen 2010-2012 denboraldian. Ondoren, 2014an, beste INTERREG-POCTEFA proiektu bat eskuratu zuen. Bere izena PATRIM II izan zen, eta urrats handia izan zen mugaz gaindiko sarearen bilakaerako. Kasu honetan, helburuak honakoak izan ziren. Batetik, sarea egonkortzea, eta, bestetik, lan-plataforma iraunkorra sortzea; hau da, plataforma bat erabat uztartua eta lankidetzaz puntual soil batetik haratago joango zena. Proiektu horretan sareko kideen arteko konpromiso eta kohesio handiagoa lortu zen. Elkarrekin bidaiak burutu ziren, jardunbide egokietan oinarritutako ereduak ezagutzeko. Publikoari buruzko ikerketak egin ziren, baliagarriak izan zirenak gizarte-talde guztietara errazago iristeko eta gure estrategiak hobetzeko. Halaber, Pirinioetako toki- eta ekonomia-garapenean tresna egokia izan zitekeelakoan, sarea kultur ondarearen egokitasuna hasi zen aztertzen. Bukatzeko, 2018an, sarea finkatzeko azken behin-betiko urratsa ematea lortu zen, hirugarren INTERREG-POCTEFA proiektua eskuratzeko. Bere izena (Pirinioetako Ondarearen eta Landa Berrikuntzaren Guneen Sarea) PATRIM+ da. Bazkide berriak gehitu dira, eta sarea zabaldu da lehen presentzia ez zuen Pirinioetako lurralde batzuetara. Sareko kideak honakoak dira: Communauté de Communes Couserans-Pyrénées, Consorci Ecomuseu de les Valls d'Àneu; Ayuntamiento de Ayerbe, Commune de Beaudéan, la Comarca del Somontano de Barbastro, Syndicat Mixte du Musée de l'Aurignacien, Ayuntamiento de Graus, K6 Gestión Cultural / Igartubeiti Baserri-Museoa, Centre d'Estudis del Patrimoni Arqueològic de la Prehistòria-Universitat Autònoma de Barcelona, Comarca Hoya de Huesca/Plana de Huesca, eta Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea.

Egun betetzen ari garen hirugarren proiektu honek, aurkezten ari garen esku-liburu hau testuinguratzen duenak, berrikuntza garrantzitsu bat dakar. Ekomuseoak, museoak eta interpretazio-guneak ez ezik, erakunde zientifiko eta sozial berriak sartu dira sarean. Beraien lan-ardatz nagusietako bat Pirinioetako toki-ondarea zaintzea, kudeatzea eta dinamizatzea da baita ere. Kide berri horien artean unibertsitateak daude. Hau da lehen aldiz sarean erabat integratzen diren unibertsitateen kasua. Ez unean uneko aholkulari gisa, aurreko faseetan gertatu den bezala. Oraingo honetan bazkide eta kide aktibo bezala, eskubide osoz. Honek ekarri du epe luzerako lankidetzaz estrategiko oso indartsuaren agertoki berriak zabaltzea. Lehen aldia da Pirinioetako ondarearen kudeaketan harremanak sortu direla, batetik, askotan udal- edo

eskualde-oinarri duten tokiko kudeaketaren eta kudeaketa teknikoaren eta, bestetik, ezagutza, teorizazioa eta kontzeptualizazioa lantzen dituen unibertsitatearen artean. Konbinazio horrek egiturazko esparru berri bat zabaldu du, eta bi sektore horien arteko hurbilpen interesgarri bat ahalbideratu du. Era honetan gainditzen da zoritxarrez tradizioz bi sektoreek izan duten harreman eta elkarrizketa eskasa.

Museoek eta unibertsitateak sustatutako lotura estrategiko horretaz baliatuz, PATRIM+-ek kudeaketa-tresna bat egitea planteatu du proiektuaren jarduera nabariaren artean. Tresna hori esku-liburu bat izan da, eta erraz eskuratzeko izango dena. Ondaregintzan eta museogintzan hainbat adituk idatzita, argitalpen honen helburua, ondare kultural edo natural, material edo ez-materialaren dinamizazioaren, kudeaketaren, balio nabarmentzearen edo zaintzaren lehen lerroan lan egiten duten teknikoei eta kudeatzaileei sostengua eta laguntza eskaintzea izango da; askotan bakarka edo inongo erreferentziarik gabe lan egiten duten horientzat. Beraz, argitalpen honen helburua guri laguntzea da, Pirinioetako egungo eta etorkizuneko kultur kudeaketaren erronka kulturei, sozialei eta ekonomikoei aurre egin diezaiegun. Hala ere, esku-liburu hau guztiz aplikagarria da Europako beste landa- eta mendieremu batzuetan ere.

Azken batean, esku-liburu honek erreferentziarako eta laguntzarako argitalpena izan nahi du – behar-beharrezkoa ere esango genuke –, Pirinioetako lurraldeak dituen etorkizuneko tresna endogeno nagusietako bat, tokiko ondare-baliabideen zaintza jasangarria eta beraien kudeaketa partekatua eta kolaboratiboa dela ikusten duten pertsona guztientzat.

Prologo

Patrimònio i musèus locals, una publicacion necesària pa la gestion dels nuestros centros

Pauline Chaboussou*, Jordi Abella**, Jorge Mur*** ,
Cristina Aguirre****¹

En octubre de 2008, va naixer la ret de cooperacion transfronteriça PATRIM. El suyo objetivo eva crear un entorno permanent de colaboracion, emparo, intercàmbio d'experièncias i buenas practicas entre musèus, ecomusèus i centros d'interpretacion pirinencos. Dende alavez i hasta avui, i dimpués de més de 12 ans de treball, lo que va iniciar-se coma un primèr proyecto cargau d'illusion, pero tamé en molts incerteças, s'ha convertiu en una realitat estable i solida. La ret, que inicialment contava en nòu equipamentos i centros, va ir creixent: se hi van sumar nuevos musèus, perque creyevam firmement en la cooperacion coma una de las millors estratègias pa preparar el futuro. Un futuro que se presenta complexo i de mal predir. Per tanto, en toz estes ans, s'han desarrollau interesants accions i productos conjuntos. Entre atos hi destacan: la organizacion d'exposicions itinerants; la elaboracion d'estúdios i pllanificacions en l'ambito del turismo; accions en la millora de l'accessibilitat fisica, cognitiva, economica, cultural i social als centros; la edicion de publicacions i promocions conjuntas; accions d'intercàmbio entre tecnicos dels centros u entre éstes i la poblacion de proximidat (coma escolars u associacions); creacion d'estrumentos de gestion compartius; u, pa conclluir, la organizacion d'espacios de debat, reflexion i discusion pa adaptar estes equipamentos a las nuevas realidaz i demandas sociales. Totas ixas accions han estau necesàrias pa que els centros patrimonials sigan sent útils pa la poblacion i el desarrollo territorial pirinenco.

El desarrollo d'esta ret ha estau possible gràcias a las aduyas del programa Operativo de Cooperación Territorial España-Francia-Andorra (IN-

¹ Communauté de Communes Couserans-Pyrénées* / Ecomuseu de les Valls d'Àneu** / Espacio Pirineos*** / K6 Gestión Cultural, Caserío-Museo Igartubeiti****

TERREG-POCTEFA). Així, la ret va obtenir una aduya d'ixe programa pa el periodo 2010-2012. Posteriorment, l'an 2014, va tornar a fèr-se en un atro proyecto INTERREG-POCTEFA, esta vez denominau PATRIM II, que va permitir de dar un important paso en la evolucion d'esta ret transfronterija. En este caso, l'objetivo principal va estar la suya consolidacion i la creacion d'una pllataforma estable de treball, totalment articulada i que fuese més allà d'una mera cooperacion puntual. Va aconseguir-se un mayor gràu de compromís i de cohesion entre els miembros de la ret. Van fèr-se viages conjuntament pa coneixer exemplos de buenas practicas, van fèr-se estúdios de publico que van aduyar-mos a focalizar millor las estratègias pa ser més accesibles a tot tipo de colectivos, i vam encomençar a expllorar l'ambito del patrimoni cultural coma un buen estrumento de desarrollo local i economico pa els Pirinèus. Finalment, l'an 2018, vam aconseguir dar el paso definitivo en la consolidacion de la ret en un nuevo proyecto INTERREG-POCTEFA, denominau ara PATRIM+ (Red Pirenaica de Centros de Patrimonio e Innovación Rural). Esto ha suposau que nuevos sócios s'haigan incorporau a la ret, i que ésta s'haiga amplliau a atos territòrios dels Pirinèus an que anteriorment no hi estava present. La ret està integrada per la Communauté de Communes Couserans-Pyrénées, el Consorci Ecomuseu de les Valls d'Àneu; l'Ayuntamiento de Ayerbe, la Commune de Beudéan, la Comarca del Somontano de Barbastro, el Syndicat Mixte du Musée de l'Aurignacien, l'Ayuntamiento de Graus, K6 Gestión Cultural / Caserío-Museo Igartubeiti, el Centre d'Estudis del Patrimoni Arqueològic de la Prehistòria. Universitat Autònoma de Barcelona, la Comarca Hoya de Huesca/Plana de Huesca, i la Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea.

Este tercèr proyecto, en el que mos trobam actualment, i que enmarca el manual que presentam, aporta, coma divam, una important novodat. A més dels ecomusèus, musèus i centros patrimonials existents, en esta ultima fase, se hi han incorporau nuevas institucions científicas i socials que tienen tamé coma uno dels suyos eixes de treball principal la conservacion, gestion i dinamizacion del patrimoni local dels Pirinèus. Este é el caso de las universidaz que per primèr vez s'integran pllenament en la ret PATRIM, no coma asesors puntuals, tal i coma heva pasau en fases anteriors, sino coma sócios i miembros activos i de plleno dreto. Esta incorporacion mos ha permitiu d'ubrir nuevos escenàrios de colaboracion estrategica molt potent i de llargo recorriu. Per primèr vez en la gestion patrimonial dels Pirinèus, se crean conexions

entre el mon de la gestion local i tecnica, moltes veges de base municipal u comarcal, i el mon del coneiximento, de la teorizacion i de la conceptualizacion de la universitat. Esta combinacion ubre un nuevo marco estructural que permite un interesant acercamento entre dòn sectors que, per desgràcia, tradicionalment hevan tenui pòco contacto i dialogo.

En este sentiu, i aprofitant esta alianza estrategica entre musèus i universitat, PATRIM+ proposa la elaboracion d'un estrumento de gestion, en forma de manual i de ben consultar, coma una de las accions més visibles del proyecto. Elaborau per diferents especialistas en la gestion patrimonial i en musèus, esta publicacion mira d'aduyar i acompanyar als tecnicos i gestors que treballan, moltes veges de forma aislada i sinse marcos de referència, en la primèra línia de la conservacion, valorizacion, gestion i dinamizacion del patrimònio material u inmaterial, cultural u natural. Esta publicacion, per tanto, tien coma objetivo principal aduyar-mos a afrontar els actuals i futuros retos culturals, socials i economicos de la gestion patrimonial dels Pirinèus, pero é perfectament aplicablle tamé a atras zonas rurals i de montanya d'Europa.

En definitiva, este manual quiere convertir-se en una publicacion de referència i d'emparo, incluso de cabecèra, mos atriviriam a dir, pa todas aquellas personas que veyen en la salvaguarda sostenible dels recursos patrimonials locals, i en la suya gestion compartida i colaborativa, uno dels principals estrumentos endogenos de futuro dels que dispoza el territori pirinenco.

Prològ

Patrimòni e musèus locaus, ua publicacion de besonh entara gestion des nòsti centres

Pauline Chaboussou*, Jordi Abella**, Jorge Mur***,
Cristina Aguirre****¹

En octobre de 2008 neishec eth hilat de cooperacion transfronterera PATRIM. Eth sòn objectiu qu'ère crear un entorn permanent de collaboracion, supòrt, escambi d'experiéncias e bones practiques entre musèus, ecomusèus e centres d'interpretacion pirenencs. D'alavetz enquiara actualitat, e dempús de mès de 12 ans de trabalh, çò que comencèc com un prumèr projècte cargat d'illusion mès tanben damb fòrça incertituds, a vengut ua realitat establa e solida. Eth hilat que creishec, incorporèc d'auti musèus que creiguien fèrma-ment ena cooperacion com ua des milhors estratègies tà preparar eth futur. Un futur que se plantege complèxe e de mau preveir. Qu'ei pr'amor d'açò qu'en toti aguesti ans s'an desvolopat interessantes accions e productes amassa. Cau nomentar, entre d'autes, era organizacion d'exposicions itinerantes; era elaboracion d'estudis e planificacions en sector deth torisme; accions entara milhora dera accessibilitat fisica, psicologica, economica, culturau e sociau enes centres; era edicion de publicacions e promocions amassa; accions d'intercambi entre techniques e tecnicos des centres o entre aguesti/es e era poblacion de proximitat (coma escolans o associacions); era creacion d'instruments de gestion compartidi; o, entà acabar, era organizacion d'espacis de debat, reflexion e discussion entà adaptar aguesti equipaments as naues realitats e demanes socials. Totes aguestes accions an estat necessàries entà qu'es centres patrimonius siguen encara d'utilitat entara poblacion e eth desvolopament territorialu pirenenc.

Era consolidacion d'aguest hilat a estat possible gràcies as ajudes deth programa Operatiu de Cooperacion Territorialu Espanha-França-Andòrra

¹ Communauté de Communes Couserans-Pyrénées* / Ecomuseu de les Valls d'Àneu** / Espacio Pirineos*** / K6 Gestión Cultural, Caserío-Museo Igartubeiti****

(INTERREG-POCTEFA). D'aguesta manèra, s'obtenhèc ua ajuda d'aguest programa entath periòde 2010-2012. Posteriorament, en 2014, s'artenhec un aute projècte INTERREG-POCTEFA, aguest viatge nomenat PATRIM II, que permetec dar un pas important entara evolucion d'aguest hilat transfronterèr. En aguest cas, er objectiu principau que siguec era sua consolidacion e era creacion d'ua plataforma establa de trabalh, totaument articulada e qu'anèsse mès enlà d'ua simpla cooperacion puntauau. S'artenhec un màger grad de compromís e de coesion entre es sòns membres. Se heren viatges amassa tà conèisher exemples de bones practiques, e se desvolopèren estudis de public que mos ajudèren a focalizar milhor es estratègies entà èster mès accessibles a tot tipe de collectius, e comencèrem a explorar eth camp deth patrimòni culturau coma un bon instrument de desenvolopament locau e economic entàs Pirenèus. Finaument, en 2018 artemhem de hèr eth pas definitiu entara consolidacion deth hilat damb un nau projècte INTERREG-POCTEFA, en aguest cas nomenat PATRIM+ (Hilat Pirenenc de Centres de Patrimòni e Innovacion Ruralu). Açò a representat era incorporacion de nauis sòcis en Hilat e qu'aguest s'age estenut tà d'auti territòris deth Pirenèu a on anteriorament non ère present. Eth hilat qu'ei composat pera Communauté de Communes Couserans-Pyrénées, eth Consorci Ecomuseu de les Valls d'Àneu; er Ajuntament d'Ayerbe, era Commune de Beudéan, era Comarca del Somontano de Barbastro, eth Syndicat Mixte du Musée de l'Aurignacien, er Ajuntament de Graus, K6 Gestión Cultural / Caserío-Museo Igartubeiti, eth Centre d'Estudis del Patrimoni Arqueològic de la Prehistòria. Universitat Autònoma de Barcelona, era Comarca Foia de Uesca/Plana de Uesca, e era Universitat deth País Basc/Euskal Herriko Unibertsitatea.

Aguest tresau projècte, a on mos trobam actuaument e qu'enquadre eth manau que presentam, apòrte ua nauetat importanta. Ath delà d'ecomusèus, musèus e centres patrimoniaux, coma membres deth hilat s'an incorporat naues institucions scientificas e socials que tanben an com un des sòns èishi de trabalh principau era conservacion, era gestion e era dinamizacion deth patrimòni locau deth Pirenèu. Aguest qu'ei eth cas des universitats que per prumèr viatge s'intègren totaument en hilat PATRIM, non pas coma consultors puntauau, com auie passat en fases anteriores, senon coma sòcis e membres actius e de plen dret. Aguesta incorporacion mos a permetut daurir nauis scenaris de collaboracion estrategica fòrça potent e de long recorrut. Per prumèr viatge ena gestion patrimoniau des Pirenèus, se creen connexions

entre eth mon dera gestion locau e tecnica, fòrça viatges de basa municipau o comarcau, damb eth mon deth saber, dera teorizacion e dera conceptualizacion dera universitat. Aquesta combinason daurís un nau encastre estructurau que permet un interessant apropament entre dus sectors que, per desgràcia, tradicionaument auien agut pòc contacte e dialòg.

En aquest sens, e profitant aquesta aliança estrategica entre musèus e universitats, PATRIM+ plantege era elaboracion d'un instrument de gestion, en forma de manuai e d'accès facil, com ua des accions mès visibles deth projècte. Elaborat per diferenti especialistes ena gestion patrimoniau e en musèus, aquesta publicacion vò ajudar e acompanhar as tecnicos/tecnicas e gestors/gestores que trabalhen, fòrça viatges de manèra isolada e sense encastres de referéncia, ena prumèra linha dera conservacion, metuda en valor, gestion e dinamizacion deth patrimòni materiau o immateriau, culturau o naturau. Aquesta publicacion a, donc, coma objectiu principau ajudar-mos a hèr front as actuaus e futurs projèctes culturaus, sociaus e economics dera gestion patrimoniau des Pirenèus, mès ei perfèctament aplicabla tanben a d'autes zònes ruraus e de montanha d'Euròpa.

En definitiva, aquest manuai vò èster ua publicacion de referéncia e de supòrt, e de cabecèra e tot, gosariem díder, entà totes aqueres persones que ven ena proteccion duradissa des recorsi patrimoniaus locals, e ena sua gestion compartida e collaborativa, un des principaus instruments endogèns de futur des quaus dispòse eth territòri pirenenc.

